

Területi Statisztika

Közzététel: 2019. szeptember 30.

A tanulmány címe:

A Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség területi jellegzetességei, 2011–2017

Szerző:

Kincses Áron, Központi Statisztikai Hivatal E-mail: aron.kincses@ksh.hu

<https://doi.org/10.15196/TS590502>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, hasznoszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 59. évfolyam 5. számában megjelent, Kincses Áron által írt, A Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség területi jellegzetességei, 2011–2017 c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

A Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség területi jellegzetességei, 2011–2017

Spatial characteristics of the foreign population living in Hungary, 2011–2017

Kincses, Áron

Központi Statisztikai Hivatal
E-mail: aron.kincses@ksh.hu

A tanulmány a Magyarországra irányuló vándorlások területi jellegzetességeit vizsgálja, választ keresve a következő kérdésekre: kik jönnek, honnan jönnek Magyarországra, milyen tulajdonságokkal rendelkeznek, hol telepednek le, milyen területi hatásuk van hazánkban? A szerző egy rövid globális vándorlási helyzetkép felvázolása után a Magyarországon élő, külföldi kötődésű népesség számát, társadalmi, demográfiai és gazdasági tulajdonságait területi szempontból mutatja be. Az elemzés második fele a nemzetközi vándorlásban érintett csoportok és az őshonos népesség területi koncentrációit, települési megoszlásának különbségeit és okait vizsgálja.

A szerző – a nemzetközi vándorlásban érintettek halmazát tágabban értelmezve¹ – nem pusztán a hazánkban élő külföldi állampolgárokat koncentrálnál, hanem a külföldön született, honosított magyar állampolgárokkal együtt elemzi a vándorlás hatásait. A tanulmány a 2011. és 2017. évekre kétfajta hivatalos statisztikai adatforrást használ: külföldiekre vonatkozó adminisztratív nyilvántartásokat (Személyiadat- és lakcímnnyilvántartás, a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal² nyilvántartásait), valamint censusadatokat (népszámlálás és mikrocensus).

Kulcsszavak:

nemzetközi vándorlás,
területi koncentráció,
Magyarország

¹ A tanulmányban a Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség két csoportját egységesen külföldi állampolgárok, illetve külföldön született magyar állampolgárok elnevezéssel szerepeltettük, továbbá összehasonlításhoz a lakónépességet alkalmazzuk.

² 2019. július 1-jétől rendvédelmi feladatokat ellátó szervvé alakult és Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság néven működik tovább (szerk.).

The study examines the spatial characteristics of migration to Hungary: from where and to where do they move, what kinds of features do they have, what are their spatial impacts in Hungary?

After a brief overview of the global migration situation, the analysis presents the social, demographic and economic characteristics of the foreign and foreign-born population in Hungary, from a regional point of view. The second half of the analysis examines the spatial concentrations of international migrants and the autochthon population, the differences of and the reasons for their distribution. The analysis uses two types of official statistical data sources: administrative records and census data (Immigration Office of Ministry of Interior, Population Census and Microcensus) for 2011 and 2017.

Keywords:

international migration,
spatial concentration,
Hungary

Beküldve: 2019. május 20.

Elfogadva: 2019. június 3.

Globális tendenciák a nemzetközi vándorlásban, Magyarország helyzete

A nemzetközi vándorlás interdiszciplináris jelenség, főként a demográfia, a közgazdaságtan, a történelem, a földrajz, a politikatudomány és a szociológia területével van kapcsolatban. A nemzetközi vándorlás irányait, mennyiségét, jellegzetességét makroszinten leginkább a demográfiai és a gazdasági erőterek határozzák meg (Bálint et al. 2017, Farkas–Dövényi 2018, Kocsis et al. 2016, Siskáné et al. 2017, Egedy 2017).

A fejlődése során minden társadalom áthalad a klasszikus demográfiai átmenetek fázisain (Andorka 2006): javulnak a táplálkozási és egészségügyi feltételek, emiatt a gyermekhalandósági ráta csökken, ezáltal növekszik a populációban a túlélő gyermekek aránya és a várható élettartam is. Pár évtized múlva, egy növekvő arányú mobil, fiatal felnőtt kohorsz alakul ki, és pontosan ez a csoport a legérzékenyebb a kivándorlásra. A fejlődés térbeli differenciálódása miatt a „népességgrobbanások” nem egy időben érik a különböző országokat. Ezek a demográfiai jelenségek voltak a meghatározók a késő XIX. században az európaiak jelentős számú tengeren túlra áramlásában és a XX. század második felétől a harmadik világbeliek fejlett országokba vándorlásában.

Napjainkra sok nyugati ország demográfiai helyzetére jellemzővé vált a születésszámok csökkenése, a várható élettartamok további növekedése, ami a népességöregedés gyorsulása mellett kevesebb hazai vásárlót is jelent a primer fogyasztásban (ami további versenyt indíthat a külföldi fogyasztókért, a kereskedelem további liberalizációját ösztönözve a fejlődő országokban).

Eközben a fejlett társadalmak népességének aránya folyamatosan csökken a fejlődőkéhez képest (Hatton–Williamson 2005). Így az egyik oldalon népességhiány, míg a másikon erőteljes -többlet keletkezik, és a relatív többletből potenciálisan nemzetközi vándorok lehetnek. Kérdés, hogy a nyugati társadalmak előregedésére, alacsony termékenységi rátájára, a nyugdíjrendszer nehézségeire a bevándorlás-e az egyik rész-megoldás? Elméletileg ez a vándorlás irányításának hatékonyságától, a vándorok tulajdonságaitól, a befogadó országok népesedéspolitikájától és -stratégiájától függ.

A teljes körű értékeléshez hozzátartozik, hogy a vándorlás nemcsak a befogadó, hanem a forrásországokban is érezteti hatását (demográfiai veszteségek, agyelszívás). Ezek a folyamatok gyengíthetik a forrásországok versenyképességét, fenntarthatóságát, újabb, későbbi elvándorlási hullámokat keltve.

A vándorlás gazdasági vetületét vizsgálva fontos kiemelni, hogy a globalizáció korszakában az országok közötti jövedelmi szakadékok gyorsuló ütemben növekszenek és egyenetlen a fejlődés (Kofman–Youngs 2003). Az életminőségbeli különbségek szélesedése a szegény és a gazdag országok között ösztönzik a humán mozgások növekedését. Ezzel párhuzamosan a vándorok pénzügyi lehetőségei folyamatosan javulnak, és – a közlekedés robbanásszerű fejlődésével – a nagy távolságú mozgások árának csökkenése napjainkra elérte azt a szintet, hogy már a periférikus országokban élők egyre növekvő hányada is képes bekapcsolódni a globális vándorlási folyamatokba (Hatton–Williamson 2005).

A világ jelenlegi vándorlási tendenciái tehát az előző évszázadokétól abban különböznek, hogy minden eddiginél nagyobb azoknak a száma, akik vándorolnak, és a nemzetközi vándorok olyan térségekből jönnek, amelyektől hatalmas szociális, kulturális és gazdasági távolságra vannak azok az országok, melyekbe tartanak (Hatton–Williamson 2005). Ennek az a következménye, hogy a nagy befogadó országok esetén a belföldi születésű népességhez viszonyítva a bevándorlók iskolai végzettség, képességek, tapasztalat tekintetében átlagosan alulmaradnak (Rédei 2007).

A gazdasági globalizációnak azonban korántsem ilyen egyértelmű a vándorlás volumenére gyakorolt hatása. Az áruk, a tőke és a szolgáltatások szabad áramlása felgyorsította a vállalati fúziókat, a tőkekoncentrációt, a termelés egy részének kitelepítését az alacsony bérszínvonalú országokba (Krugman–Venables 1996, Venables 1998, Tóth et al. 2014). Ennek oka, hogy a multinacionális vállalatok hamar felismerték: a munkaerő mobilitása sokkal limitáltabb, mint a tőke vagy a javak mozgása (Kofman–Youngs 2003). Míg a termelés a kedvezőbb szállítási költségek és a fogyasztói piacok irányába mozdult el (Kurtán 2005, Krugman 1998, Friedman 2006), addig a stratégiai fejlesztést szolgáló tevékenységek leginkább az anyaországokban maradtak.

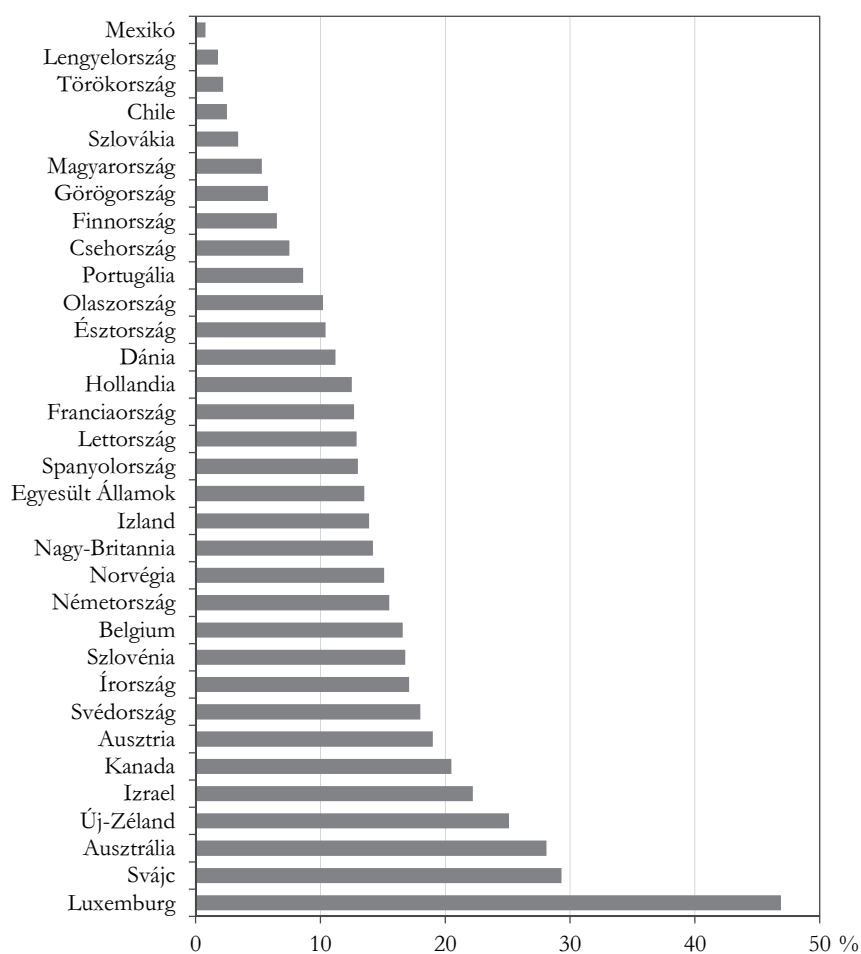
Látszólag egyidejűleg két ellentétes tendencia figyelhető meg: egyfelől korábban soha nem tapasztalt humán áramlás valósul meg, másfelől növekszik a földrajzilag helyben maradó tevékenységeknek és végzőiknek az aránya (Rédei 2007). A jövő egyik kulcskérdése tehát: miként viszonyul a termelés globális üzleti szempontja a mobil munkaerő egyéni vándorlási döntéséhez, és mindez milyen nemzeti, nemzetközi bevándorlási, illetve fenntarthatósági stratégia keretében valósul meg.

Magyarországon is jelentkeznek az ismertett globális tendenciák: a jelenleg itt élő külföldi állampolgárok 175 különböző országból érkeztek hazánkba, szinte nincs a világnak olyan része, ahonnan ne jöttek volna. Az Európából érkezők aránya folyamatosan csökken: míg 1995-ben a külföldiek 89%-a innen érkezett, addig ez az arány 2017-re 65%-ra mérséklődött.

1. ábra

A külföldön született népesség aránya az egyes országokban, 2017*

Proportion of population born abroad in some countries, 2017

* Lengyelország esetében 2011. évi adat.

Forrás: OECD (2018).

Ugyanakkor Magyarország globális értelemben nem tekinthető tipikus befogadó országnak. Egyrészt a vándorlás volumene, népességhez viszonyított aránya jelentősen kisebb, mint a nagy befogadó országokban (1. ábra), másrészt a globális vándorlási

tendenciák csak kisebb mértékben éreztetik hatásukat. Hazánk (bár csökkenő mértékben, de) továbbra is az európaiak számára jelent célpontot, és inkább a kis távolságú nemzetközi vándorlások jellemzik.

Európán belül a szomszédos országok kiemelkedő aránya összefügg a határokon átvéelő nyelvi, kulturális kapcsolatokkal. Azaz, az I. és II. világháborút lezáró békeszerződések következményei ma is meghatározóak a Kárpát-medence vándorlási folyamataiban (Tóth 1997, 2005, 2018, Kocsis et al. 2006, Kincses–Bálint 2016a, b). Ezért is fontos, hogy minél részletesebb információkkal rendelkezünk a Magyarországot érintő nemzetközi vándorlásról, különösen a szomszédos országok tekintetében. A tanulmányban választ keresünk a következő kérdésekre: kik jönnek, honnan jönnek, milyen demográfiai, munkaerőpiaci tulajdonságokkal rendelkeznek, hol telepednek le, milyen területi hatásuk van Magyarországon?

Külföldiek Magyarországon, a Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség

A Magyarországon élő nemzetközi vándorok vizsgálata sokszor a Magyarországon élő külföldi állampolgárokra korlátozódik. Ugyanakkor a vándorlásban érintett csoport ennél sokkal szélesebb, struktúrája pedig árnyaltabb. A hazánkban élő külföldi állampolgárok 2011. évi száma (143 197 fő) 2017-re 5,5%-kal (151 132 főre) növekedett. A globális vándorlási tendenciák következtében 2017-ben már több kínai állampolgár élt Magyarországon, mint román. Ez utóbbi a következőkkel magyarázható.

A bevándorlás hatásainak, mértékének vizsgálata során nem feledkezhetünk meg a honosításokról, a külföldön született, de már Magyarországon élő magyar állampolgárokról, akiknek száma jelentősen meghaladja a külföldi állampolgárokét. E két csoport együttesen alkotja a tanulmányban vizsgált célsokaságot, azaz a Magyarországon élő külföldi kötődésű népességet, amelyen belül a külföldi állampolgárok aránya folyamatosan csökkent 2011 és 2017 között (37-ről 29%-ra).

A Magyarországon élő, külföldi kötődésű népesség száma 2017-ben 521 258 fő volt (2011 óta 33%-kal emelkedett). A vizsgált célsokaságba nem számítottuk bele azokat a kivándorló magyarokat, akik visszatértek Magyarországra (127 ezer fő). Ezek a számok árnyalják azt a megállapítást, hogy Magyarország nemzetközi vándorlási egyenlege negatív (Melegh 2015, Juhász et al. 2017).

Ugyanakkor nem tekinthetünk el attól, hogy a honosítottak többsége a szomszédos országokból települt át. 2011-ben a hazánkban élő, a Kárpát-medence országaiból érkezettek 288 024-en voltak, és számuk 2017-re 22%-kal (352 506 főre) emelkedett. Ma a Romániában született, Magyarországon élők száma meghaladja Debrecen (az ország második legnagyobb városa) lélekszámát. A vizsgált időszakban Európán kívülről érkezők száma növekedett a legnagyobb mértékben. Kontinensünkről a Nyugat-Európából érkezők száma dinamikus emelkedett, köztük a Nagy-Britanniában

születetteké megháromszorozódott. Egyedül a Magyarországon élő, Szlovákiából érkezők száma csökkent, a többi szomszédos országban születetteké dinamikusan növekedett, köztük a legnagyobb arányban (82%-kal) az Ukrajnából bevándorlóké.

1. táblázat

A külföldi kötődésű népesség száma főbb országok szerint

Foreign-associated population by major country

(fő)

Állampolgárság országa/születési hely	2011			2017			A 2017. évi kül- földi kötő- désű né- pesség a 2011. évi százaléká- ban
	külföldi állam- polgárok	külföldön született magyar állam- polgárok	külföldi kötődésű népesség összesen	külföldi állam- polgárok	külföldön született magyar állam- polgárok	külföldi kötődésű népesség összesen	
Románia	38 574	139 093	177 667	24 040	182 387	206 427	116
Németország	16 987	7 294	24 281	18 627	16 039	34 666	143
Szlovákia	8 246	25 195	33 441	9 519	17 376	26 895	80
Ausztria	3 936	2 897	6 833	4 021	7 102	11 123	163
Nagy-Britannia	2 602	1 184	3 786	3 081	8 578	11 659	308
Franciaország	2 201	1 123	3 324	2 523	2 156	4 679	141
Hollandia	2 058	461	2 519	2 814	1 208	4 022	160
EU-28	85 414	183 761	269 175	76 270	248 524	324 794	121
Ukrajna	11 820	23 953	35 773	5 774	59 272	65 046	182
Szerbia	7 752	21 306	29 058	2 312	37 497	39 809	137
Európa egyéb	7 536	8 764	16 300	14 838	5 463	20 301	125
Európa összesen	112 522	237 785	350 307	99 194	350 756	449 950	128
Kína	8 852	939	9 791	19 111	415	19 526	199
Vietnám	2 358	728	3 086	3 256	825	4 081	132
Irán	1 523	163	1 686	2 444	248	2 692	160
Ázsia egyéb	9 571	2 930	12 501	15 126	5 051	20 177	161
Ázsia összesen	22 304	4 760	27 064	39 937	6 539	46 476	172
Egyesült Államok	3 022	1 924	4 946	3 198	5 294	8 492	172
Kanada	484	807	1 291	513	2 218	2 731	212
Amerika egyéb	1 237	1 054	2 291	1 686	1 637	3 323	145
Amerika összesen	4 743	3 785	8 528	5 397	9 149	14 546	171
Nigéria	1 015	105	1 120	1 475	192	1 667	149
Egyiptom	472	176	648	1 182	567	1 749	270
Afrika egyéb	1 366	909	2 275	3 328	1 639	4 967	218
Afrika összesen	2 853	1 190	4 043	5 985	2 398	8 383	207
Ausztrália és Óceánia	775	360	1 135	619	1 284	1 903	168
Összesen	143 197	247 870	391 067	151 132	370 126	521 258	133

Forrás: KSH-adatok.

A külföldi kötődésű és a lakónépesség területi elhelyezkedése Magyarországon

a) Általános területi eloszlások és különbségeik

A külföldiek területi elhelyezkedésére általánosságban a nagyvárosok felülreprezentáltsága jellemző (Rédei 2007). A nemzetközi vándorlás elsődleges célterületei a nagyvárosi centrumtérsegek (Samers 2002, Dövényi 2011), ahol kulturális-etnikai sokszínűség figyelhető meg, és a munkalehetőségek széles spektruma áll rendelkezésre. Magyarországon is hasonló tendencia érvényesül.

2. táblázat

A Magyarországon tartózkodó népesség megoszlása településtípusok* szerint

Distribution of resident population in Hungary by type of settlement

(‰)					
Népességszoport	Budapest kerületei	Megyeszékhely, megyei jogú város	Többi város	Nagyközség, község	Összesen
2011					
Külföldi állampolgárok	39,5	17,3	20,5	22,7	100,0
Külföldön született magyar állampolgárok	28,9	20,1	29,4	21,6	100,0
Külföldi kötődésű népesség összesen	32,9	19,1	26,1	22,0	100,0
Lakónépesség	17,4	20,4	32,6	29,6	100,0
2017					
Külföldi állampolgárok	48,3	17,1	16,3	18,3	100,0
Külföldön született magyar állampolgárok	26,9	19,1	28,9	25,1	100,0
Külföldi kötődésű népesség összesen	33,1	18,5	25,3	23,2	100,0
Lakónépesség	17,9	20,0	32,5	29,5	100,0

*Itt és a továbbiakban a települések jogállása szerint képzett típusok.

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

Amíg a lakónépesség 17,4%-a élt a fővárosban 2011-ben, addig a külföldi állampolgárokra ez az arány 39,5% volt. A lakónépesség esetében az arány nem változott számottevően a vizsgált időszakban, ugyanakkor 2017-ben a külföldi állampolgárok közel fele már Budapesten élt. Az emelkedés hátterében részben a külföldi nők fővárosi koncentrációja áll, ami a *családgyűjtés*vel kapcsolatos motivációkra, illetve a vándorlás feminizálódásának erősödésére (Pető 2008) vezethető vissza. A többi településtípusra nézve a külföldi kötődésű népesség alulreprezentált a lakónépességhez ké-

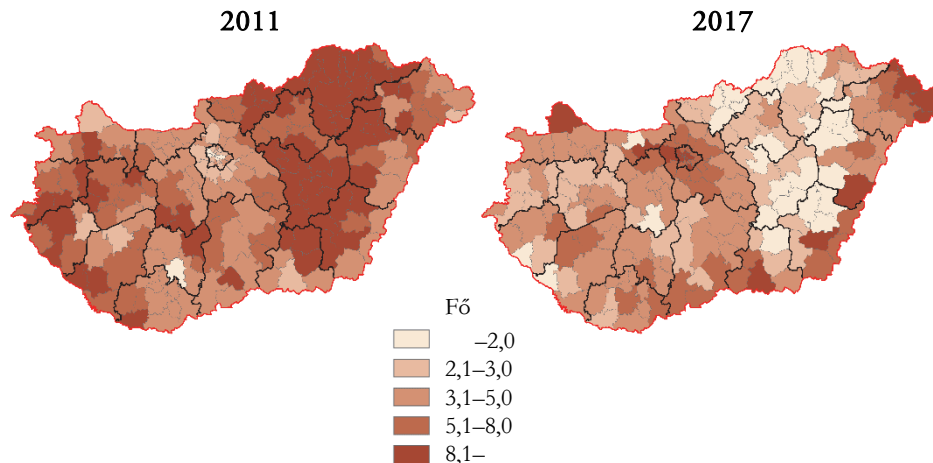
pest. Ugyanakkor a külföldön született magyar állampolgárok aránya míg a községekben jelentős mértékben nőtt, addig a többi településtípusban visszaszorult. A községekbe, nagyközségekbe költözők teljesen más demográfiai, munkaerőpiaci tulajdonságokkal rendelkeznek, mint a nagyobb városokban letelepedők. Ennek az az oka, hogy a nagyvárosokba érkezők elsődleges motivációja a munkavállalás, így míg az oda érkezők az átlagnál fiatalabbak és magasabb iskolai végzettségűek, addig a községekben letelepedő külföldiek idősebbek, ugyanis számukra a rekreációs lehetőségek és a természeti értékek, továbbá a szülőföld közelsége a vonzó.

A horizontális területi bontásokat vizsgálva, 2011-ben a nemzetközi vándorlásban (a lakónépességből a külföldi állampolgárok, a külföldön született magyar állampolgárok, így a külföldi kötődésű népesség aránya szerint) a leginkább érintett területek Budapest (3,5, 3,9, így 7,4%), Pest megye (1,4, 3,3, így 4,7%) és Csongrád megye (1,8, 2,9, 4,7%) voltak. A járások szintjén a külföldi kötődésű népesség arányával Budapest VI. kerülete (13,9%), V. kerülete (13,6%), VII. kerülete (11,8%), VIII. kerülete (10,5%), II. kerülete (10,1%), X. kerülete (9,8%), IX. kerülete (8,9%), XII. kerülete (8,8%), valamint a Bonyhádi járás (8,4%), a Szegedi járás (6,4%), a Budakeszi járás (6,7%), az Érdi járás (6,3%) és a Mosonmagyaróvári járás (6,3%) emelkedett ki.

2. ábra

A külföldi kötődésű népesség száz lakosra jutó száma járásonként

Number of foreign-associated people per 100 inhabitants by district

2017-re tovább nőtt Budapest vonzó hatása (a lakónépességből a külföldi állampolgárok, a külföldön született magyar állampolgárok, így a külföldi kötődésű népesség aránya: 4,2, 5,7, így 9,9%), azaz csaknem minden 10. lakos külföldi kötődésű volt. Összesített mutatójukkal a megyék közül Csongrád (6,7%), Szabolcs-Szatmár-Bereg (6,5%), Pest (5,8%), Baranya (5,1%) és Győr-Moson-Sopron (5,1%) követték a fővárost. Budapest V., VI. és VII. kerületében 20% körüli a külföldi kötődésűek aránya.

Járási szinten a Csengeri (17,5%), a Vásárosnaményi (16%) és a Fehérgyarmati (14,3%) járások emelkedtek ki, valamint Budapest I–II., VIII–XIII. és XXIII. kerületei, 10% feletti arányukkal.

A külföldi kötődésű népesség száma legnagyobb mértékben Szabolcs-Szatmár-Bereg (235%), Hajdú-Bihar (143%), Győr-Moson-Sopron (141%), Vas (140%) megyében és Budapesten (134%) emelkedett a vizsgált időszakban. A Vásárosnaményi járásban megötszöröződött, a Fehérgyarmati és Békési járásokban pedig megnégyszereződött a külföldi kötődésű népesség száma.

A belföldi vándorlásokról megállapítható, hogy a kedvező munkaerőpiaci pozíciójú társadalmi csoportok inkább a jobb gazdasági mutatókkal és imázssal rendelkező, a települési hierarchia magasabb fokán lévő térségekbe, a nagyobb településekre vándorolnak (Bálint et al. 2017).

A nemzetközi vándorlásra az előbbiek csak részben jellemzőek. Itt a jövedelmi lehetőségek mellett fontos szerep jut a célterületek elhelyezkedésének és a természeti környezetnek is. Ezért a külföldi kötődésű népesség területi eloszlása különbözik a Magyarországon születettekétől, az országos hatásokat így jelentősen felülmúlhatják az általuk előnyben részesített térségekben érezhető befolyásuk.

Összességében három területet emelhetünk ki vándorlási szempontból, melyben általánosan és tartósan nagyobb számban, arányban vannak jelen a vizsgált vándorlási csoportok Magyarországon: Közép-Magyarországot, a határ menti járásokat és a Balaton térségét.

Budapest és Pest megye mint gazdasági centrumterület nagyobb távolságból vonzzák a vándorlókat, ugyanis itt él a legtöbb Európán kívülről érkezett külföldi. Körükben az átlagosnál magasabb a foglalkoztatási ráta, alacsonyabb az átlagéletkor és magasabb az iskolai végzettség. Itt elsősorban a gazdaságilag aktív, magasabban kvalifikált külföldi állampolgárok telepednek le. A vizsgált időszakban Budapest egyre nagyobb mértékben vált globális vándorlási célterületté.

Magyarországon, ahol a nemzetközi vándorok legnagyobb része még mindig a szomszédos országokból érkezik, a külföldi kötődésű népesség területi megoszlásában meghatározó szerepe van a célterületek elhelyezkedésének is. Az új lakóhely választásában tehát a gazdasági centrumterületek mellett a *határ menti térségek* is fontos szerepet játszanak, ahol kevésbé sokszínű az állampolgárság szerinti összetétel, ugyanis leginkább a határ másik oldaláról érkezők telepednek le. Magyarországra a nemzetközi vándorok nagy része a szomszédos országokból érkezik, ezért a területi megoszlásukban meghatározó a célterületek térbeli fekvése is. Az új lakóhely választásában tehát a gazdasági centrumterületek mellett a szomszédos fekvésű – ez esetben periférikus – térségek is fontos szerepet játszanak, azaz a vándorlási hajlandóság míg a gazdasági különbségekkel egyenes, addig a topográfiai távolsággal fordított arányban áll (Karácsonyi–Kincses 2010).

A határ régiókat a telephelyelméletek hagyományosan hátrányos területnek tekintették, a vámhatárok vagy a potenciális katonai fenyegetés miatt (Anderson–O'Down

1999). E kedvezőtlen megítélés a globálissá váló piaci folyamatok és a nagy nemzetközi gazdasági integrációk, egyezmények korában megváltozott. A határregiók egyre inkább aktív kontakttérre (Nemes Nagy 1998, Nijkamp 1998, Van Geenhuizen–Ratti 2001), a vándorlók számára vonzó területekké váltak.

A Balaton térségét – a nyugdíjak jobb vásárlóerejének kihasználása, illetve a rekreációs lehetőségek és a természeti értékek miatt – főképpen a német, az osztrák, a holland, a svájci nyugdíjasok, idősebbek választják új lakóhelyül, akik sok esetben már a költözést megelőzően, turistaként (Illés 2013, Kincses 2014a) a célterületről részletes információt szereztek. Az időskorú népesség nemzetközi vándorlási volumene jelentősen növekedett a vizsgált időszakban.

b) Korcsoportok szerinti különbségek

A lakónépesség átlagéletkorának (2011-ben 41,2, 2017-ben 41,6 év) településtípusok szerinti összehasonlításában sincsenek nagy különbségek. 2011-ben Budapesten volt a legmagasabb az átlagéletkor (41,7 év), ami 2017-re 42,1 évre növekedett (itt a legkisebb a 0–14 éves népesség aránya). 2011-ben a községekben élők átlagéletkora 1,3 évvel, 2017-ben pedig 0,9 évvel volt alacsonyabb a fővárosban élőkénél. Ez a szub-és reurbanizációs hatások (fiatalok kiköltözése Budapestről, az idősebbek visszaköltözése) indukálta belföldi vándorlásokkal (Kincses–Rédei 2012), a születésszámok területi különbségeivel és az előregedő falvak kistelepüléseken belüli alacsony arányával (KSH 2011) magyarázható.

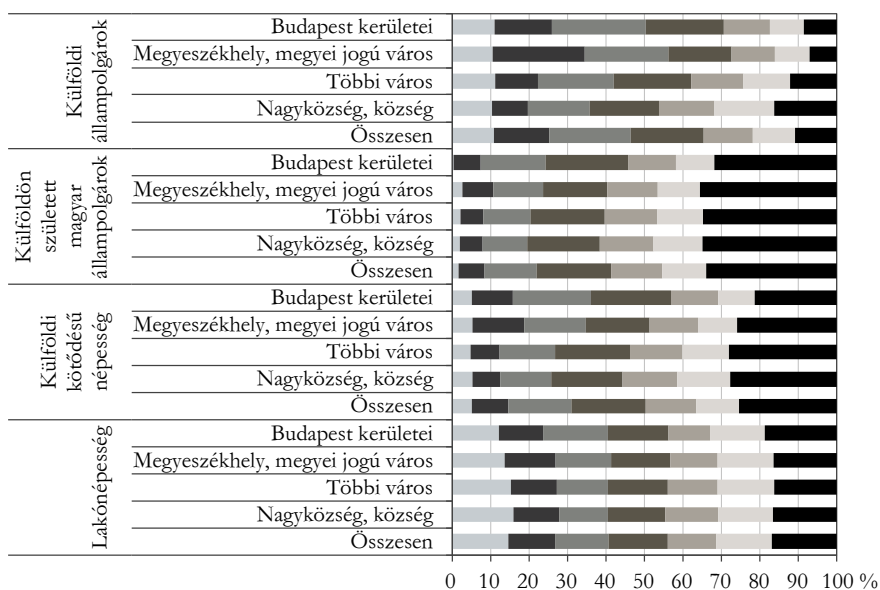
2017-ben míg a külföldi állampolgárok átlagéletkora Budapesten és a nagyvárosokban – a lakónépességével ellentétben – a legalacsonyabb, addig a községekben a legmagasabb. A kistelepüléseken élő külföldi állampolgárok negyede 60 év feletti, miközben Budapesten a külföldiek 69%-a a 25–64 éves korcsoportba tartozik. A külföldön született magyar állampolgárok átlagéletkora minden településtípusban magasabb a lakónépességénél (44,2 év), így a külföldi kötődésű népesség Budapesten és a megyei jogú városokban fiatalabb, a kisebb településeken idősebb a lakónépességénél. Összességében a külföldi kötődésű népesség egy évvel idősebb az őshonos népességénél. Ennek elsődleges oka, hogy körükben a lakónépességénél 5 százalékponttal alacsonyabb a 14 év alattiak, viszont 8 százalékponttal magasabb az aktív korúak aránya.

3. ábra

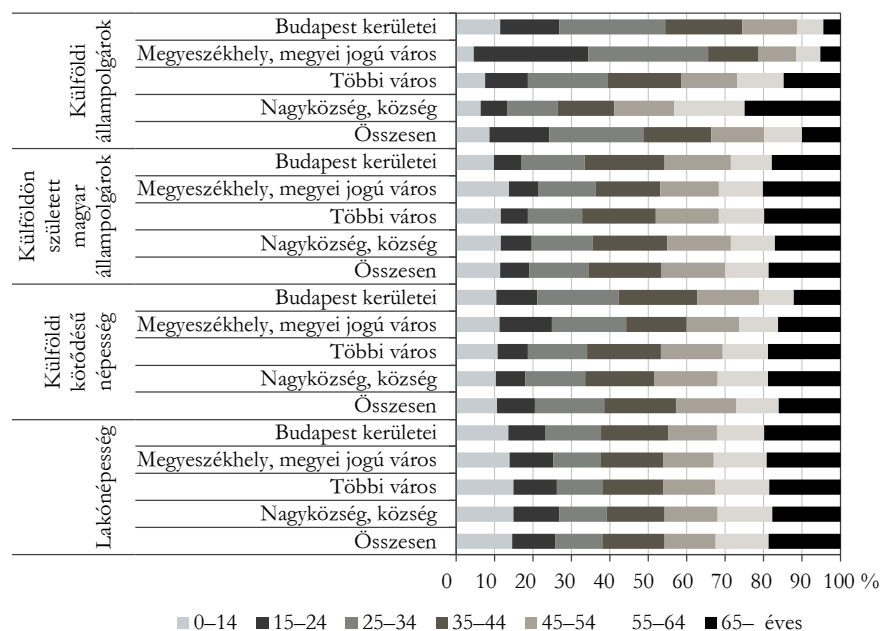
A népesség korcsoportok szerinti megoszlása településtípus szerint

Distribution of population by age group by type of settlement

2011

2017

A külföldön született magyar állampolgárok átlagéletkora a vizsgált időszakban jelentősen csökkent, főleg a kisebb településeken. Ennek háttérében a rendszerváltás után hazánkba bevándorló, napjainkra időskorú népesség fokozatos elvesztése (halálozása) húzódik meg.

3. táblázat

A Magyarországon tartózkodó külföldi kötődésű népesség átlagéletkora településtípusok szerint

Average age of foreign-associated population staying in Hungary
by type of settlement

(év)

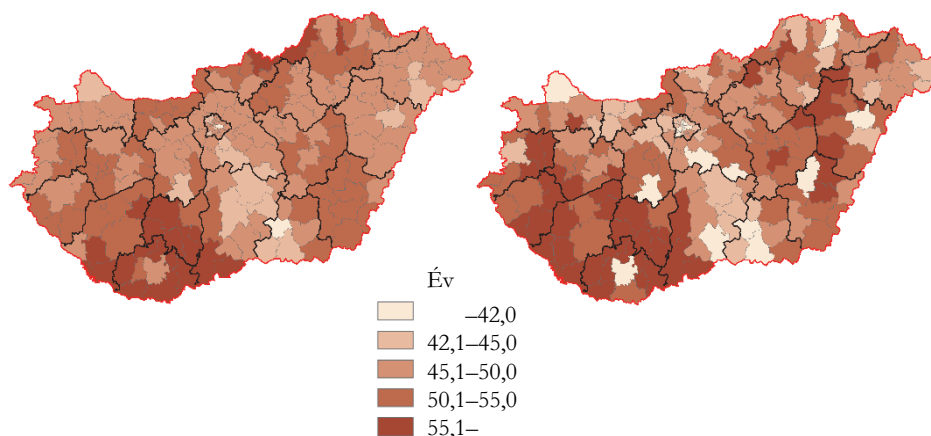
Népességszoport	Budapest kerületei	Megye- székhely, megyei jogú város	Többi város	Nagy- község, község	Összesen
2011					
Külföldi állampolgárok	36,9	35,0	40,2	43,0	38,7
Külföldön született magyar állampolgárok	49,5	52,9	54,2	52,8	52,1
Külföldi kötődésű népesség összesen	44,8	46,2	49,0	49,2	47,1
2017					
Külföldi állampolgárok	35,2	34,0	42,6	49,2	38,8
Külföldön született magyar állampolgárok	44,5	43,9	44,8	43,4	44,2
Külföldi kötődésű népesség összesen	41,8	41,0	44,2	45,1	42,6

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

4. ábra

A külföldi kötődésű népesség átlagéletkora járásonként

The average age of the foreign-linked population per district
2011 2017

Horizontális területi felosztás szerint is jellegzetesek a különbségek a nemzetközi vándorok átlagéletkorában. Míg a külföldi kötődésű népesség az ország középső részén a legfiatalabb (munkavállalási célú vándorlás), addig a határ menti járásokban, a Balaton környékén és Dél-Dunántúlon a legidősebb. Ez a különbség a vizsgált időszakban tovább nőtt. A korcsoportok szerinti különbségek a vándorlás motivációival függenek össze. Egyértelműen a nyugat-magyarországi járásokban, főleg a Balaton környékén jellemző a lakónépességnél idősebb külföldi kötődésű népesség, ami elsősorban az e térségekben megnövekedett időskori vándorlással magyarázható (Illés 2013).

c) Állampolgárság szerinti különbségek

A külföldi kötődésű népesség állampolgárság és születési ország szerinti hazai területi eloszlásában jelentősek a különbségek. Minél messzebből érkeznek a nemzetközi vándorok, annál inkább a főváros válik elsődleges célterületükké (Rédei 2007). Míg az Európán kívüli népesség a települési hierarchiának megfelelően oszlik el, addig az európaiak számára a főváros és a kisebb települések egyaránt fontos szerepet töltenek be. Az idősebb európai népességnek a községek, a fiatalabbak számára a nagyvárosok jelentenek vonzó célpontot. Legnagyobb arányban a hozzánk érkezett holland, svájci, osztrák és német állampolgárok élnek községekben.

4. táblázat

A Magyarországon tartózkodó külföldi kötődésű állampolgárok megoszlása településtípusok szerint, földrészenként

Distribution of foreign-linked people residing in Hungary
by type of settlement and continent

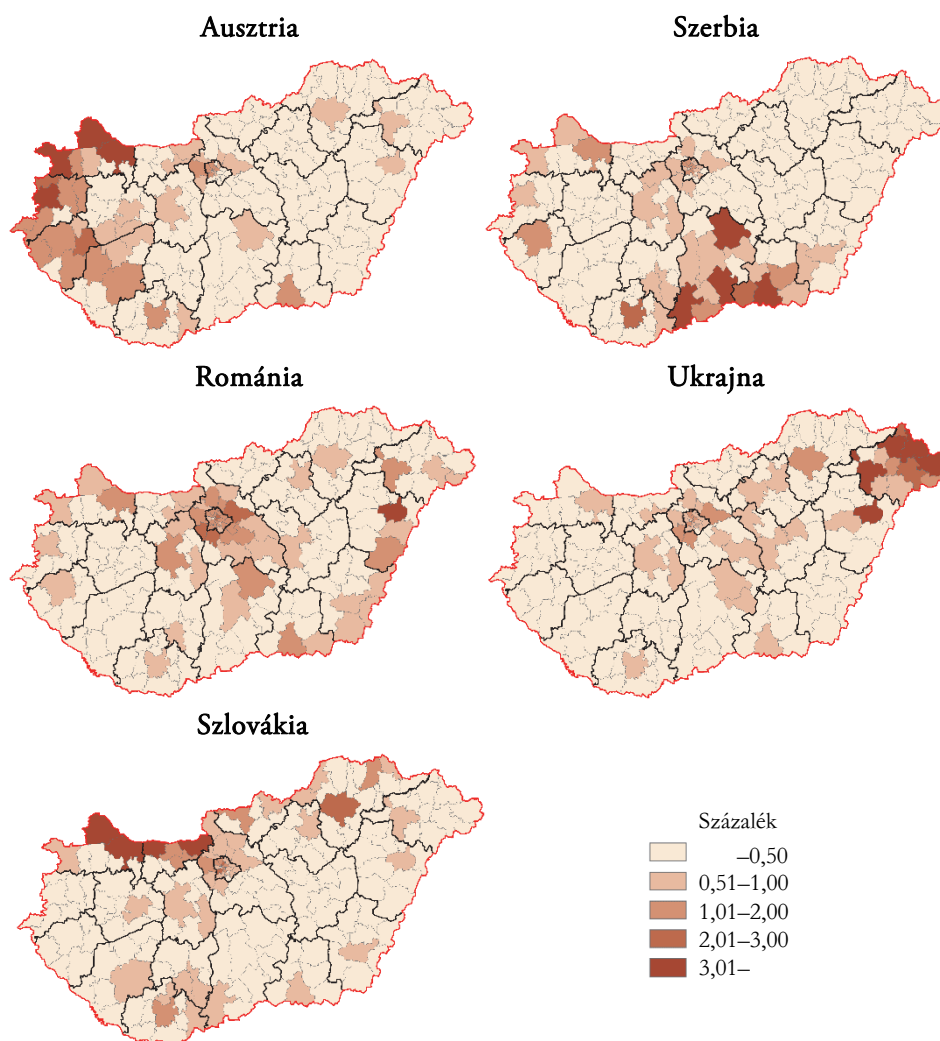
					(%)
Földrész	Budapest kerületei	Megye- székhely, megyei jogú város	Többi város	Nagyközség, község	Összesen
	2011				
Európa	29,7	19,1	27,4	23,8	100,0
Afrika	49,0	26,7	17,3	7,0	100,0
Amerika	50,4	16,8	20,5	12,3	100,0
Ázsia	69,3	16,4	10,5	3,8	100,0
Ausztrália	33,0	22,0	35,2	9,8	100,0
Összesen	33,1	18,9	26,0	21,9	100,0
	2017				
Európa	33,3	16,9	25,1	24,7	100,0
Afrika	47,5	35,6	13,4	3,4	100,0
Amerika	63,8	11,0	16,0	9,2	100,0
Ázsia	71,0	19,3	5,7	4,0	100,0
Ausztrália	53,0	14,3	16,7	15,9	100,0
Összesen	37,9	17,3	22,8	22,0	100,0

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

5. ábra

**A külföldi kötődésű népesség járások szerinti megoszlása*
főbb forrásországok szerint, 2017**

Distribution of foreign-associated population by district and
main source country, 2017

* Járásk összesen=100.

A környező országok állampolgárai, illetve az ott született magyar állampolgárok a főváros mellett a határ menti területeken telepednek le jelentős arányban (5. ábra). Általánosan igaz a szomszédos országok viszonylatában, hogy az adott határ menti területeken él az onnan származó népesség fele. A román állampolgárok helyezkednek

el Magyarországon a legkevésbé koncentrált módon, így is mintegy ötödük él a magyar–román határ közelében fekvő járásokban. Azaz, a forrástérségek meghatározóak az új célterületek kiválasztásában, a kisebb távolságú nemzetközi vándorlásokban a szülőföldön maradókval történő kapcsolattartás, a szülőföld közelsége is jelentős magyarázó tényező, főleg az idősebb korú vándorlók körében.

d) Iskolai végzettség szerinti különbségek

A külföldi kötődésű népesség átlagosan magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik, mint a Magyarországon születettek (2017-ben a 25 éves és idősebb lakónépesség 54%-a rendelkezett legalább érettségivel). Ez főképpen a korszerkezet különbözőségeire vezethető vissza. Esetükben is a települési hierarchiát követik az iskolai végzettségek szerinti megoszlások, ugyanúgy, mint a lakónépesség esetében. Azaz, a nagyobb városokban átlagosan magasabb az iskolai végzettség, mint a kisebb településeken. 2011-ben a külföldön született magyar állampolgárok iskolai végzettsége volt a magasabb, 2017-ben már a külföldi állampolgároké. A külföldön született magyar állampolgárok között a vizsgált időszakban kismértékben emelkedett az iskolai végzettség, melyet a budapesti változások magyaráznak. A külföldi állampolgárok körében nagyobb mértékű volt a javulás, még hozzá minden településtípus esetében.

5. táblázat

A legalább érettségivel rendelkező 25 éves és idősebb külföldi kötődésű népesség aránya

Proportion of foreign-associated population having passed final examination at secondary level, over the age of 25

					(%)
Népességcsoport	Budapest kerületei	Megye-székhely, megyei jogú város	Többi város	Nagyközség, község	Összesen
	2011				
Külföldi állampolgárok	72,6	62,2	50,6	41,0	58,6
Külföldön született magyar állampolgárok	73,4	69,2	61,3	48,5	63,2
Külföldi kötődésű népesség összesen	73,1	66,6	57,3	45,7	61,5
	2017				
Külföldi állampolgárok	81,6	74,2	60,7	48,4	76,3
Külföldön született magyar állampolgárok	76,7	65,7	58,1	48,0	67,9
Külföldi kötődésű népesség összesen	78,1	68,2	58,9	48,1	70,3

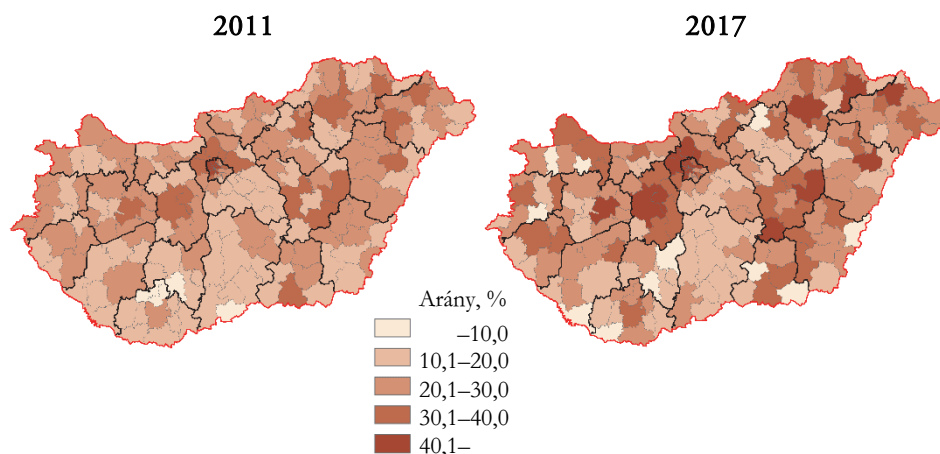
Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

A kis távolságú vándorlások magas arányával is magyarázható, hogy nem jelentkezik az a nagyobb befogadó országok esetén tapasztalt tendencia (Samers 2002), mely szerint a legálisan érkező nemzetközi vándorok iskolai végzettsége elmarad az adott ország állampolgáraié mögött.

6. ábra

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25 éves és idősebb külföldi kötődésű népesség körében, járások szerint

Proportion of foreign-associated people with tertiary education (%), over the age of 24 by district, 2011, 2017

A horizontális eloszlásokat vizsgálva, a járások döntő többségében emelkedett az iskolai végzettség, Fejér megyében, Budapesten, Pest megye északi részén és Győr-Moson-Sopron megyében kiemelkedő mértékben. Ezek a gazdasági centrumterületek nagyobb távolságról is vonzó hatást fejtenek ki a képzett munkaerőre.

e) Gazdasági aktivitás szerinti különbségek

A foglalkoztatottak megoszlása a lakónépességben követi a települési hierarchiát: a nagyobb településeken általában magasabb az arányuk. A külföldi kötődésű népességre ez a megállapítás nem mindig igaz, ugyanis a kisebb városokban magasabb az aktivitási arányuk, mint a megyei jogú városokban.

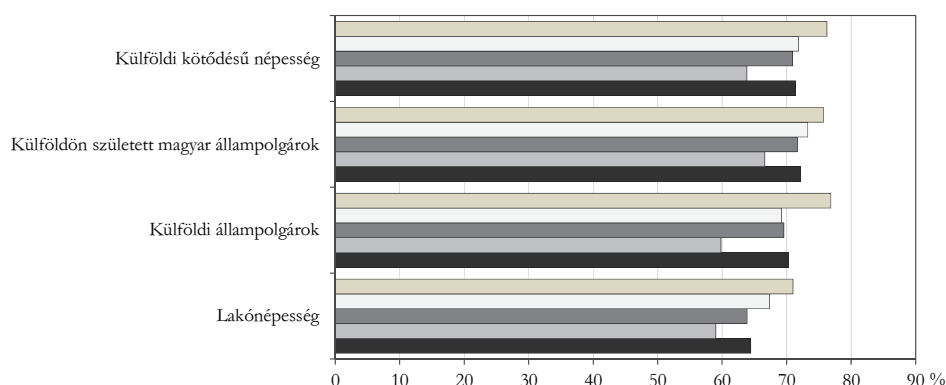
A 2011. évi népszámlálás adatai szerint míg a lakónépességben belül a 25–64 éves korcsoport 64,4%-a volt foglalkoztatott, addig ez az arány a külföldi kötődésű népességben 71,4% volt. 2017-re a lakónépességben és a külföldi kötődésű népességben is mintegy 10 százalékpontos a javulás, így a lakónépesség 75,1, a külföldi állampolgárok 81,3 és a külföldön született magyar állampolgárok 80,2%-a volt foglalkoztatott.

7. ábra

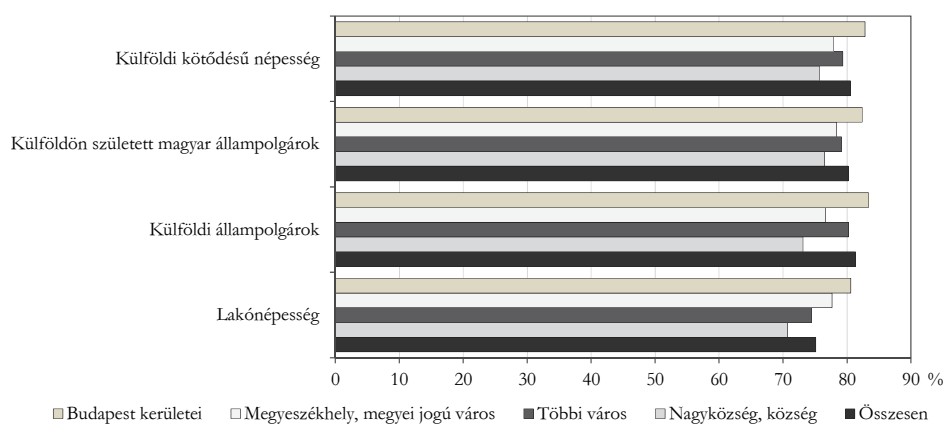
**A foglalkoztatottak aránya a különböző népességcsoportokban,
településtípusok szerint**

Proportion of employees in different population groups,
by type of settlement

2011

2017

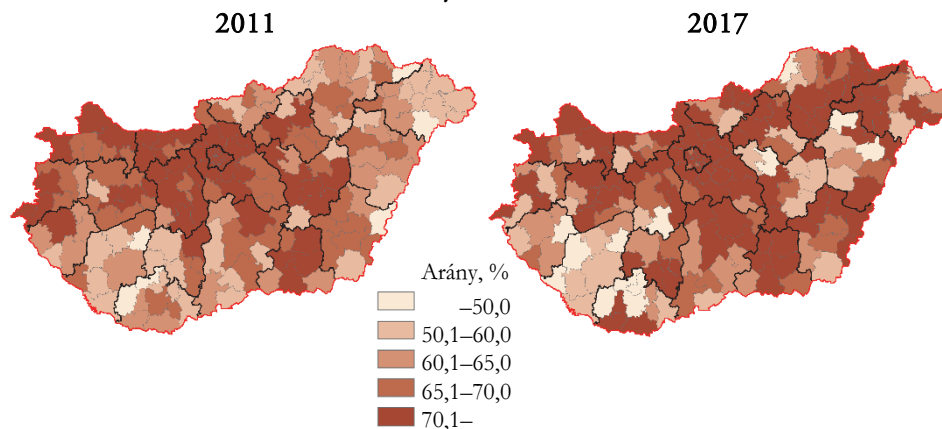

A horizontális eloszlásokat tekintve a foglalkoztatottak arányában a lakónépességre jellemző területi eloszlásokat fedezhetünk fel a külföldi kötődésű népességben is (KSH 2013). 2011-ben a járásek szerint a budapesti kerületekben és Északnyugat-Magyarországon volt legmagasabb a foglalkoztatottság, Északkelet-Magyarországon és Dél-Dunántúlon pedig a legalacsonyabb. 2017-re országszerte jelentősen emelkedett a foglalkoztatottak aránya, egyre nagyobb összefüggő térségekben 75% feletti a 25–64 évesek foglalkoztatottsága, ugyanakkor Somogy és Baranya megyében csak kissé változott.

8. ábra

**A foglalkoztatottak aránya a 25–64 éves külföldi kötődésű népességben,
járások szerint**

Percentage of employees in the 25–64-year-old foreign-associated population
by district

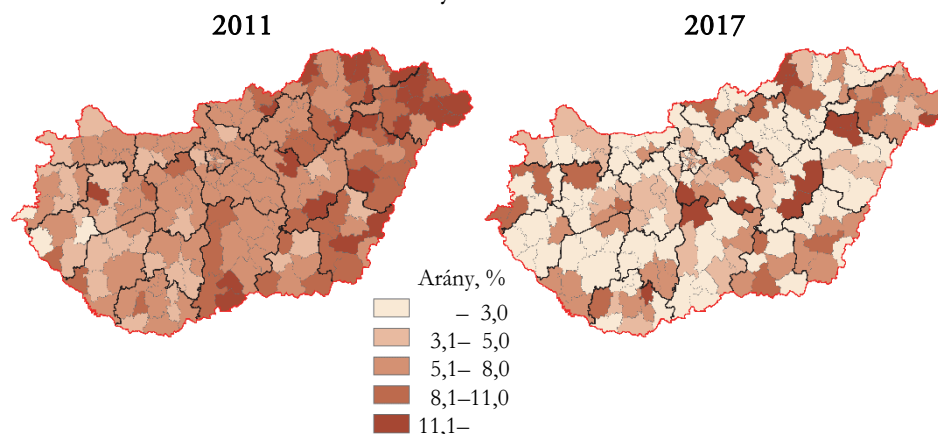

A munkanélküliség területi különbségeit 2011-ben egyértelmű kelet–nyugati tagozódás jellemezte a külföldi állampolgárok és a külföldön született magyar állampolgárok esetén is. Ez 2017-re jelentős mértékben megváltozott: a 2011-ben még a mindkét népességcsoportban 8–10% feletti munkanélküliségi arányú összefüggő járások szétváltak, ugyanis a magyar gazdaság növekvő munkaerő-szükséglete a külföldi kötődésű népességet is dinamizálta.

9. ábra

**A munkanélküliek aránya a 25–64 éves külföldi kötődésű népességben,
járások szerint**

Percentage of unemployed in the 25–64-year-old foreign-associated population
by district

Magyarországon a gazdasági teljesítőképesség regionális különbségei az ország térbeli társadalomszerkezetének átrendeződésére is hatással vannak. A nagyobb presztízsű, magasabban képzett és kedvezőbb munkaerőpiaci pozíciókkal rendelkező társadalmi csoportok is inkább a jobb gazdasági mutatókkal rendelkező térségekben koncentrálódnak. A vizsgált időszakban a külföldi kötődésű népesség növekvő mértékben a hazai gazdasági struktúra szerint telepedett le Magyarországon (Kincses 2014a).

A külföldi kötődésű népesség területi koncentrációja

A külföldi kötődésű népesség területi elhelyezkedésének különbségeit, egyenlőtlenségeit, koncentrációját vizsgálhatjuk önmagukhoz képest, abszolút értelemben, majd a kapott értékeket összehasonlíthatjuk a lakónépesség megfelelő adataival, vagy mérhetjük relatív módon úgy, hogy a nemzetközi vándorok koncentrációját eleve a lakónépesség települések szerinti elhelyezkedéséhez viszonyítjuk. Az előbbi gondolatmenettel az abszolút, az utóbbival a relatív koncentrációk elemzéséhez jutunk el (Rédei 2001, Kincses 2014b).

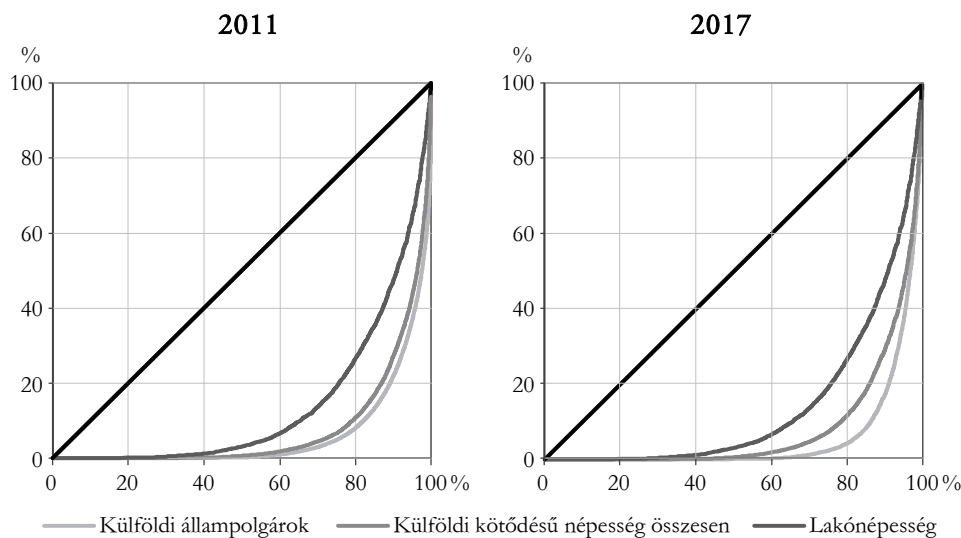
a) Abszolút koncentrációk

A nemzetközi vándorok és a lakónépesség települések szerinti koncentrációja, ezek közötti eltérések és dinamikájuk Lorenz-görbékkel szemléltethetők (Lorenz 1905, Rédei 2001). Az egységoldalú (jelen esetben 100 egység) négyzetben ábrázolt görbe a vizsgált mennyiségi ismerv kumulált relatív gyakoriságainak függvényében mutatja a kumulált relatív értékösszegeket. Ha nincs koncentráció, akkor a vizsgált egységeknek az értékösszegeből azonos a részesedése, a kumulált relatív gyakoriságok és a kumulált értékösszegek rendre megegyeznek, így a függvény képe egységnyi meredekségű egyenes (átló). Ha a vizsgált települések között vannak olyanok, melyek a vizsgált ismerv összegének nagy arányát tartalmazzák, akkor a relatív gyakoriságok és értékösszegek jelentősen különböznek egymástól, így a Lorenz-görbe távol esik az egységnyi meredekségű egyenestől. Minél távolabb van a görbe az átlótól, annál nagyobb a koncentráció (Major–Nemes Nagy 1999).

10. ábra

A vizsgált népességcsoportok települési koncentrációja a Lorenz-görbe alapján

Settlement concentration of population groups based on the Lorenz curve

A Lorenz-görbék alapján a külföldi állampolgárok területi koncentrációja sokkal magasabb, mint a szintén erős koncentrációt mutató külföldi kötődésű népességé. A legkevésbé koncentráltan a lakónépesség helyezkedik el. A grafikus ábrázolás alapvetően csak vizualizációs összehasonlítást tesz lehetővé. A Gini-együttható ezzel szemben konkrét mérőszámmal jellemzi a koncentrációt: a vizsgált mennyiségi ismerv és a négyzet átlója közötti területet oly módon méri, hogy minden megfigyelési egység részarányának az összes többiétől való átlagos eltérését viszonyítja az átlaghoz. Minél nagyobb az értéke, annál nagyobb a koncentráció. Maximális értéke az egység. A koncentráció hiányában a Lorenz-görbe egybeesik az átlóval, és a Gini-együttható értéke nulla.

$$G = \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \sum_i \sum_j |x_i - x_j|$$

Esetünkben n a települések száma, $\bar{x}$ a külföldi kötődésű, illetve a lakónépesség települési átlaga, míg x_i az i . település megfelelő népessége.

6. táblázat

A települési Gini-együttható értékei népességcsoportok szerint**Municipal Gini Coefficient Values by Population Group**

Népességcsoportok	2011	2017
Külföldi állampolgárok	0,877	0,912
Külföldi kötődésű népesség összesen	0,863	0,862
Lakónépesség	0,778	0,779

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

A külföldi népesség települési koncentrációja számszerűsítve is sokkal magasabb a lakónépességénél. A vizsgált időszakban a lakónépesség koncentrációja nem változott jelentősen, míg a külföldi kötődésűeké növekedett, így a koncentrációk különbségei enyhén emelkedtek. Ebben szerepet játszik a nemzetközi vándorok számának növekedése és a célterületek arányának változása is.

Ahogy láttuk, a Gini-együttható egy adott statisztikai sokaság valamely mennyiségi ismérvének eloszlásához egy konkrét 0 és 1 közötti valós számot rendel hozzá. Más szavakkal, ha adott a függvény értelmezési tartományának valamely (minőségi vagy területi) ismerv szerinti osztályozása (amire teljesül, hogy az értelmezési tartomány minden eleme besorolható egy osztályba, és ez a csoportosítás egyértelmű), akkor a Gini-együttható e csoportokon (települések, járások, személyek stb.) értelmezett mennyiségi ismérvek (népességszám, jövedelem stb.) értékeihez rendel hozzá egy konkrét számot. A függvény nem invertálható, ugyanahhoz az értékhez különböző eloszlások tartozhatnak. Ha csak a végeredményt vizsgáljuk, akkor arról nem rendelkezünk információval, hogy az adott koncentrációért a csoportosítás alapjául szolgáló osztályok mely elemei, elemcsoportjai felelősek a legnagyobb mértékben, a mennyiségi ismerv eloszlásában a konkrét minőségi vagy területi ismervnek milyen szerepe van.

Konkrét vizsgálatunk során úgy merül fel a kérdés, hogy mely települések, településtípusok azok, melyek a külföldi állampolgárok, vagy külföldön született magyar állampolgárok magas koncentrációs értékéért felelősek. Az eltérések megkereséséhez visz közelebb, ha a Gini-együttható képletében szereplő összeadásokat – azok kommutatív és asszociatív volta miatt – a települések jogállása szerint csoportosítjuk:

$$\begin{aligned}
 G &= \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \sum_i \sum_j |x_i - x_j| \\
 &= \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \left\{ \sum_{i=község} \sum_j |x_i - x_j| + \sum_{l=város} \sum_j |x_l - x_j| + \sum_{s=mjv} \sum_j |x_s - x_j| \right. \\
 &\quad \left. + \sum_j |x_{Bp} - x_j| \right\} \\
 &= \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \left\{ \sum_{i=község} \sum_{j=község} |x_i - x_j| + \sum_{i=község} \sum_{a=város} |x_i - x_a| + \sum_{i=község} \sum_{b=mjv} |x_i - x_b| \right. \\
 &\quad + \sum_{i=község} |x_i - x_{Bp}| + \sum_{l=város} \sum_{c=község} |x_l - x_c| + \sum_{l=város} \sum_{d=város} |x_l - x_d| \\
 &\quad + \sum_{l=város} \sum_{e=mjv} |x_l - x_e| + \sum_{l=város} |x_l - x_{Bp}| + \sum_{m=mjv} \sum_{f=község} |x_m - x_f| \\
 &\quad + \sum_{m=mjv} \sum_{g=város} |x_m - x_g| + \sum_{m=mjv} \sum_{h=mjv} |x_m - x_h| + \sum_{m=mjv} |x_m - x_{Bp}| + \sum_{x=község} |x_x - x_{Bp}| \\
 &\quad \left. + \sum_{y=város} |x_y - x_{Bp}| + \sum_{v=mjv} |x_v - x_{Bp}| \right\}
 \end{aligned}$$

$$\Delta_{ij} = \sum_i \sum_j |x_i - x_j| \text{ jelölést bevezetve:}$$

$$G = \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \{ \Delta_{közseg,közseg} + \Delta_{közseg,város} + \Delta_{közseg,mjv} + \Delta_{közseg,Bp} + \Delta_{város,közseg} + \Delta_{város,város} + \Delta_{város,mjv} + \Delta_{város,Bp} + \Delta_{mjv,közseg} + \Delta_{mjv,város} + \Delta_{mjv,mjv} + \Delta_{mjv,Bp} + \Delta_{Bp,közseg} + \Delta_{Bp,város} + \Delta_{Bp,mjv} + \Delta_{Bp,Bp} \}$$

Felhasználva az abszolút érték szimmetriáját:

$$\Delta_{ij} = \Delta_{ji} \text{ Így:}$$

$$G = \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \{ (\Delta_{közseg,közseg} + \Delta_{város,város} + \Delta_{mjv,mjv} + \Delta_{Bp,Bp}) + 2(\Delta_{közseg,város} + \Delta_{közseg,mjv} + \Delta_{közseg,Bp} + \Delta_{város,mjv} + \Delta_{város,Bp} + \Delta_{mjv,Bp}) \}$$

Az együttható felbontását olyan módon is felfoghatjuk, hogy az nem más, mint egy szimmetrikus mátrix elemeinek összege, mely i-edik sorának és j-edik oszlopának eleme $\frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} * \Delta_{ij}$ ³. Ekkor a mátrix főátlójában lévő elemek összege, azaz a mátrix nyoma adja az együtthatónak a települések jogállásán belüli **belső**, míg a többi része a jogállások közötti **külső** hozzájárulását a Gini-együttható értékéhez. A két tag összege megegyezik az együttható értékével.

A számításokat elvégezve, a települések jogállásai közötti, külső eloszlások különbségeire lehet visszavezetni a népesség különböző csoportjaiban tapasztalt magas koncentrációs értékeket. A jogállásokon belüli (megyei jogú városok közötti, többi városok közötti, illetve községeken belüli) eltérések a Gini-együtthatóban minden vizsgált csoport esetén a teljes összeg 20%-a alatt maradtak. A magas koncentrációs értékeket egyértelműen a népességszámoknak a települések jogállásai között lévő erős egyenlenségei okozzák. A belső összetevők a vándorlók esetén hasonló módon járulnak hozzá a Gini-együtthatóhoz, mint a lakónépességénél. Míg a lakónépességre a többi város és a községek közötti, illetve a községek csoportján belüli értékek a legmagasabbak, addig a külföldi kötődésű népességre az jellemző, hogy a főváros és a községek közötti eloszlásbeli különbségek meghatározóak a magas koncentráció szempontjából.

³ A Gini-együttható felbontásának gondolatmenete nemcsak a területi csoportosításokra használható, hanem általánosan is, bármilyen osztályozás alapú ismérveloszlások vizsgálata esetén. Az együtthatóban szereplő összetevők csoportosításával elérhető a csoportok magasabb aggregátsági szintjei közötti horizontális vagy vertikális összevetés, a csoportokon belüli és azok közötti koncentrációk elkülönítése, így például a jövedelmek emberek közötti koncentrációja is felbontható a nemek közötti és nemeken belüli egyenlőtlenségek összegére is, vagy régiókon belüli és régiók közötti részekre.

7. táblázat

**A Gini-együttható területi felbontásának összetevői
a különböző népességcsoportokban**
Components of the territorial resolution of the Gini coefficient
in different population groups

Összetevők	Külföldi állampolgárok		Külföldön született magyar állampolgárok		Lakónépesség	
	2011	2017	2011	2017	2011	2017
$\Delta_{Bp,Bp}$	0	0	0	0	0	0
$\Delta_{Bp,mjv}$	0,0014	0,0017	0,0012	0,0012	0,0006	0,0006
$\Delta_{Bp,város}$	0,0201	0,0247	0,0167	0,0169	0,0088	0,0091
$\Delta_{Bp,község}$	0,1759	0,2158	0,1459	0,1474	0,0774	0,0796
$\Delta_{mjv,mjv}$	0,0007	0,0007	0,0006	0,0006	0,0004	0,0004
$\Delta_{mjv,város}$	0,0082	0,0082	0,0088	0,0086	0,0092	0,0090
$\Delta_{mjv,község}$	0,0763	0,0753	0,0836	0,0814	0,0898	0,0880
$\Delta_{város,város}$	0,0114	0,0103	0,0138	0,0134	0,0133	0,0133
$\Delta_{város,község}$	0,0842	0,0688	0,1084	0,1039	0,1307	0,1304
$\Delta_{község,község}$	0,1323	0,1122	0,1198	0,1292	0,1308	0,1315
$\Delta_{belső}$	0,1444	0,1232	0,1342	0,1433	0,1445	0,1452
$\Delta_{külső}$	0,7322	0,7890	0,7288	0,7188	0,6332	0,6336
Összesen	0,8766	0,9122	0,8630	0,8621	0,7777	0,7788

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

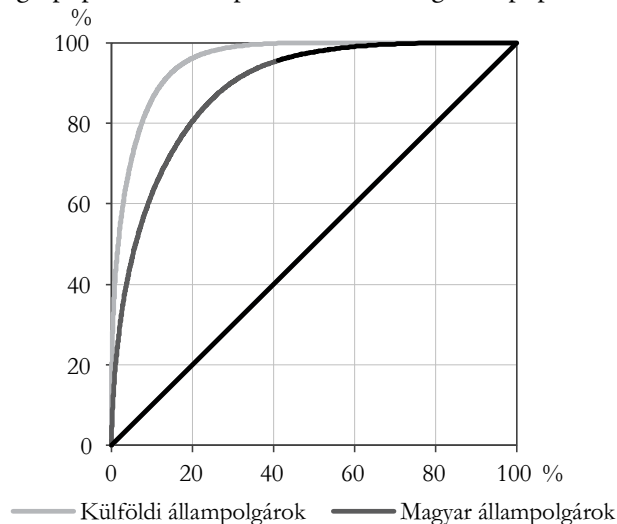
b) Relatív koncentrációk

A Lorenz-görbék alapján a külföldiek területi koncentrációja magasabb, mint a lakónépességé. Ezt személetesebbé tehetjük, ha a külföldi állampolgárok kumulált érték-összegét nem a saját kumulált relatív gyakoriságaik, hanem a lakónépesség településenkénti arányainak kumulált gyakoriságai szerint ábrázoljuk (hasonlóan a külföldi kötődésű népességet a nem külföldi kötődésűek megfelelő függvényében).

11. ábra

**A külföldi állampolgárok települési koncentrációjának Lorenz-görbéje
a magyar állampolgárokhoz viszonyítva, 2017**

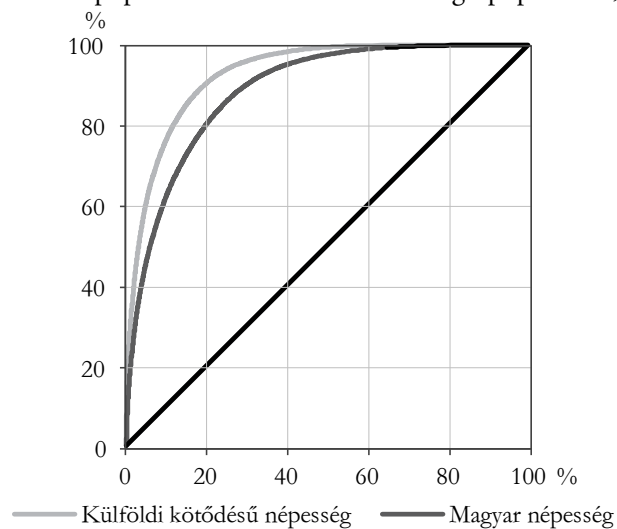
The Lorenz curve of the settlement concentration of
the foreign population compared to the Hungarian population, 2017

12. ábra

**A külföldi kötődésű népesség települési koncentrációjának Lorenz-görbéje
a magyar népességhez viszonyítva, 2017**

Lorenz curve of settlement concentration of
non-resident population relative to non-foreign population, 2017

A 11–12. ábrák alapján megállapítható, hogy a magyar állampolgárokéhoz képest a külföldi állampolgárok relatív koncentrációja erősebb, mint a külföldi kötődésű népességé a magyar népességhez képest. A települések kis hányada rendelkezik a külföldi állampolgárok nagy többségével. A Lorenz-görbéhez kapcsolható relatív koncentrációs együttható, a Hoover-index, mely a Lorenz-görbe és az átló közötti maximális függőleges távolságot (Major–Nemes Nagy 1999) méri.

$$H = \frac{1}{2} \cdot \sum_{i=1}^n |x_i - f_i|$$

$$\text{ahol } \sum f_i = \sum x_i = 100$$

Jelen esetben x_i a magyar/nem külföldi kötődésű népesség, f_i pedig a külföldi állampolgárok/külföldi kötődésű népesség települések szerinti arányait jelenti. Az eredmények:

$$H_{\text{külföldi}, 2011}=35,6$$

$$H_{\text{külföldi}, 2017}=44,1$$

$$H_{\text{külföldi kötődésű}, 2011}=26,3$$

$$H_{\text{külföldi kötődésű}, 2017}=28,8$$

Eszerint 2011-ben a külföldi állampolgárok 35,6%-át kellett volna átcsoportosítani a települések között, hogy a magyar népességével azonos legyen az eloszlásuk, míg a külföldi kötődésű népességnek a 26,3%-át. Az őshonos népességhez képest az eltérés 2017-ben még ennél is magasabb volt.

Az abszolút koncentrációs vizsgálatok azt mutatták, hogy a külföldiek települési koncentrációja növekedett, a magyar népességé nem változott jelentősen, miközben a relatív vizsgálat szerint az egymáshoz viszonyított koncentrációk emelkedtek. Ez azt jelenti, hogy a külföldi kötődésű népességet a magyar népességtől részben eltérő térhasználat jellemzi, más területeket részesítenek előnyben, illetve a települések közötti eloszlásaik is különböznek a hazai népességétől.

A Hoover-index is felbontható a települések jogállása szerinti csoportokra. A módszer itt is a Gini-együtthatónál leírt: a képletben szereplő összeadásokat – annak felcserélhető volta miatt – a települések jogállása szerint csoportosítjuk:

$$H = \frac{1}{2} \cdot \sum_{i=1}^n |x_i - f_i| = \frac{1}{2} \left\{ \sum_{j=\text{község}} |x_j - f_j| + \sum_{k=\text{város}} |x_k - f_k| + \sum_{l=\text{mrv}} |x_l - f_l| + |x_{Bp} - f_{Bp}| \right\}$$

8. táblázat

A Hoover-index felbontása a települések jogállása szerint
 Resolution of the Hoover index according to the settlement status

Jogállás	(% , százalékpont)			
	Külföldi állampolgárok		Külföldi kötődésű népesség	
	2011	2017	2011	2017
Budapest	11,2	15,8	8,0	8,3
Megyeszékhely, megyei jogú város	5,4	5,4	3,6	3,8
Többi város	8,8	10,6	7,0	7,6
Nagyközség, község	10,1	12,4	7,7	9,1
Összesen	35,6	44,1	26,3	28,8

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

A külföldi és a magyar népesség azonos települési eloszlásához szükséges 44,1%-os átcsoportosításokból 15,8 százalékpont a főváros, 5,4 százalékpont a megyei jogú városok, 10,6 százalékpont a többi város, valamint 12,4 százalékpont a községek szerepe. A külföldi kötődésű népességre a községek aránya magasabb (9,1 százalékpont), mint a fővárosé (8,3 százalékpont). A magas koncentrációs értékeket mindkét esetben nagyrészt (64, illetve 60%-ban) a fővárosban és a községekben tapasztalható eloszláskülönbségek okozzák. *A nemzetközi vándorok számára a közepes méretű települések általánosságban nem vonzó letelepedési helyek. Vagy a nagyvárosokat, vagy a kisebb településeket részesítik előnyben*, természetesen más-más célból.

A külföldi kötődésű és a lakónépesség területi elhelyezkedésének különbségei és azok okai

A települések két időpont közötti népességszám szerinti sorrendjében bekövetkezett változásokat a rangkorrelációs együtthatóval (Hunyadi–Vita 2008) mérhetjük:

$$r_s = 1 - \frac{6 \sum (x_i - y_i)^2}{n(n^2 - 1)}$$

(x az adott népességcsoport 2011. évi, y a 2017. évi települési sorrendjének mérőszáma, n a települések száma). A sorrendek teljes egyezése esetén (tehát ha nincs semmilyen változás) 1, a teljesen fordított sorrendben pedig -1 az együttható értéke.

A lakónépességre és a magyar népességre a rangkorrelációs együttható értéke egyaránt 0,998. Ami azt jelenti, hogy a települések népesség szerinti sorrendjében a vizsgált időszakban szinte semmilyen átalakulás nem történt. Külföldi állampolgárokra az együttható értéke 0,82, ami sokkal nagyobb dinamikát, átrendeződéseket jelent, noha az alapstruktúra kevésbé alakult át. A külföldi kötődésű népesség esetében pedig értéke 0,94, ami a külföldi és a magyar népesség együtthatója között helyezkedik el.

A rangkorrelációs együtthatót nem csak két időpontra vonatkozó arányskálán mért mennyiségi ismérv kapcsolatának mérésére használhatjuk fel. A Pearson-féle kereszt-korrelációs együttható mintájára értelmezhető a kereszt-rangkorrelációs együttható is. Az előbbi képletben ekkor x a 2017. évi magyar népesség települési sorrendjének mérőszáma, y pedig a 2017. évi külföldi népesség települési sorrendjét jelentheti. A kereszt-korreláció értéke mindössze 0,63. Ez azt mutatja, hogy nincs nagyon erős kapcsolat a magyar és a külföldi állampolgárok települési sorrendjében, az együttható értéke a külföldi kötődésű és a nem külföldi kötődésű népesség között már 0,8, jelezve a szorosabb kötődést.

A determinációs együtthatót bevezetve ($H = r^2 = r_s^2$), a kereszt-korrelációval adódó értékek úgy magyarázhatók, hogy 2017-ben a külföldiek számának települések közötti szóródását 39%-ban ($0,63 \cdot 0,63 = 0,39$) magyarázza a magyar népesség 2017. évi települések közötti elhelyezkedése. A külföldi kötődésű népesség szóródását pedig 64%-ban magyarázza a Magyarországon születettek területi eloszlása. Ez összességében azt jelenti, *hogy a lakónépesség és a külföldi kötődésű népesség jelentős koncentrálódása figyelhető meg a horizontális térfelosztásokat vizsgálva is, de nem mindenhol ugyanazokon a helyeken, mint amelyeket a koncentrációs vizsgálatok is kimutattak. A preferenciákban a közös területek mellett vannak inkább a külföldiek, illetve inkább a magyarok által kedvelt térségek is.* A jelenség háttérében fontos magyarázó tényező, hogy a magyar népesség korlátozottabban dönt lakóhelyéről, mint a külföldi, hiszen az előbbi csoport esetén a költözések aktivitását, távolságát és irányát a családi és kulturális kötődések, a lokálpatriotizmus erősebben visszafoghatják. A külföldiek esetében a hazai településállomány imázsa, elhelyezkedése fontosabb magyarázó tényező lehet. Az eltérések feltárásához visz közelebb a következő analízis.

Korábban kimutattuk, hogy 2011 és 2017 között a magyar és a külföldi kötődésű népesség különböző mértékű területi átrendeződésen ment keresztül. A településeket a külföldi állampolgárok, a külföldi kötődésű népesség és a lakónépesség számának változása alapján három-három csoportba soroltuk. A települések népességszám-változás szerinti csoportosítását a 9. táblázat tartalmazza.

9. táblázat

**A települések csoportosítása a 2011 és 2017 közötti
népességszám-változás szerint**

Grouping of Hungarian settlements according to population change

Változás	Külföldi állam- polgárok	Külföldi kötődésű népesség	Lakó- népesség	Külföldi állam- polgárok	Külföldi kötődésű népesség	Lakó- népesség
	településszám			%		
Növekedés (>1%)	906	2283	585	28,7	72,4	18,5
Stagnálás (<1% és >-1%)	501	133	127	15,9	4,2	4,0
Csökkenés (<-1%)	1 747	738	2 442	55,4	23,4	77,4
Összesen	3 154	3 154	3 154	100,0	100,0	100,0

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

2011 és 2017 között míg a lakónépesség száma a települések 77%-ában csökkent és mintegy 19%-ában növekedett, addig a külföldi kötődésű népesség esetében fordított a változás, ugyanis a települések 23%-ában csökkenést és 72%-ában növekedést mértek. A külföldi állampolgárok száma úgy csökkent a települések 55%-ában, hogy 2017-ben több külföldi állampolgár élt Magyarországon a 2011. évinél. Ez is az erősödő területi koncentrációjukat mutatja.

Kérdés, hogy a népességszám-változások mennyire azonosak vagy különbözőek a vizsgált népességcsoportokban. Ennek megválaszolásához Magyarország településeit a 9. táblázat szerinti három-három csoport szerint a következő osztályokba sorolhatjuk:

1. osztály: mind a külföldi kötődésű, mind a lakónépesség 1%-nál nagyobb mértékben gyarapodott: *jelentősen növekvő hazai és külföldi népesség*.⁴

2. osztály: a lakónépesség 1%-nál nagyobb mértékben gyarapodott, a külföldi kötődésű népesség –1 és +1% közötti mértékben változott: *jelentősen növekvő hazai és stagnáló külföldi népesség*.

3. osztály: a lakónépesség 1%-nál nagyobb mértékben gyarapodott, a külföldi kötődésű népesség 1%-nál nagyobb mértékben csökkent: *jelentősen növekvő hazai és jelentősen csökkenő külföldi népesség*.

4. osztály: a lakónépesség változása –1 és +1% közötti, a külföldi kötődésű népesség száma 1%-nál nagyobb mértékben gyarapodott: *stagnáló hazai és jelentősen növekvő külföldi népesség*.

5. osztály: a lakónépesség és a külföldi kötődésű népesség változása is –1 és +1% közötti: *stagnáló hazai és külföldi népesség*.

6. osztály: a lakónépesség változása –1 és +1% közötti, a külföldi kötődésű népesség csökkenése meghaladja az 1%-ot: *stagnáló hazai és jelentősen csökkenő külföldi népesség*.

7. osztály: a lakónépesség csökkenése 1%-nál nagyobb, a külföldi kötődésű népesség növekedése meghaladja az 1%-ot: *jelentősen csökkenő hazai és jelentősen növekvő külföldi népesség*.

8. osztály: a lakónépesség csökkenése 1%-nál nagyobb, a külföldi kötődésű népesség változása –1 és +1% közötti: *jelentősen csökkenő hazai és stagnáló külföldi népesség*.

9. osztály: a lakónépesség és a külföldi kötődésű népesség csökkenése egyaránt 1%-nál nagyobb: *jelentősen csökkenő hazai és külföldi népesség*.

⁴ Analóg osztályozásokkal végeztem el a vizsgálatot a külföldi kötődésű népességre is, az eredményeket a 10. táblázat tartalmazza.

10. táblázat

Magyarország településeinek száma és aránya a 2011 és 2017 közötti népesség-szám-változás azonossága és különbözősége alapján képzett osztályokban

Number and proportion of settlements in Hungary in different classes formed on the basis of the identity and differences of the population between 2011 and 2017

Osztály	Külföldi és magyar állampolgárok		Külföldi kötődésű és őshonos népesség	
	településszám	arány, %	településszám	arány, %
1.	224	7,1	304	9,6
2.	151	4,8	88	2,8
3.	474	15,0	419	13,3
4.	97	3,1	137	4,3
5.	53	1,7	27	0,9
6.	229	7,3	200	6,3
7.	585	18,5	834	26,4
8.	297	9,4	189	6,0
9.	1 044	33,1	956	30,3
Összesen	3 154	100,0	3 154	100,0

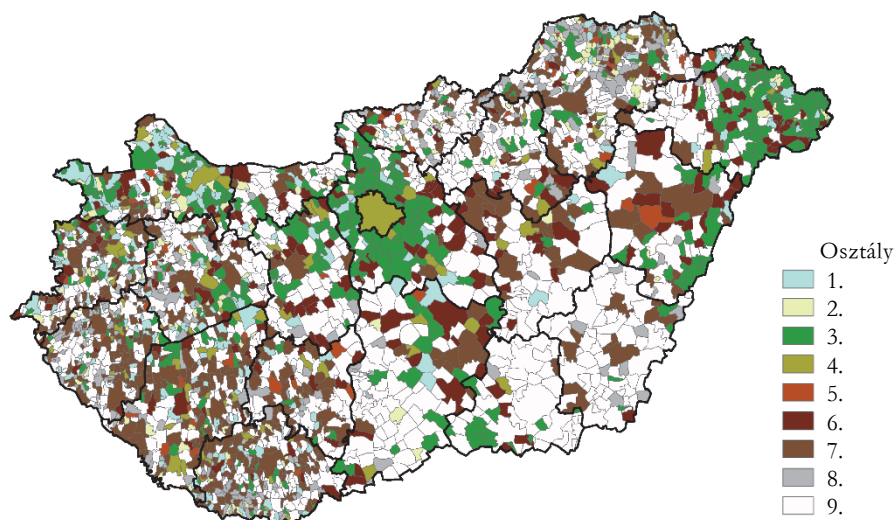
Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

Magyarország településeinek 42%-ában a hazai és a külföldi népesség dinamikája egymáshoz hasonló volt, 7%-ban ugyanott növekedett és 33%-ban ugyanott (Dél-Alföld és Észak-Magyarország) csökkent a népesség száma. *A települések közel kétharmadában viszont ellentétesen változott a külföldi és a magyar népesség száma.* A magyar népesség Pest megyei növekedésében jelentős szerepe volt a szuburbanizációnak (Schuchman 2013), a külföldiek viszont reurbanizációs folyamatok révén is növelték számukat a fővárosban. A települések közel 20%-ában úgy emelkedett a külföldiek száma, hogy közben a magyar népességé csökkent. Ez főként a dunántúli, a balatoni kisebb településekre jellemző. Több határhoz közeli nagyvárosban (Miskolc, Debrecen) a magyar népesség stagnálása a külföldiek számának növekedésével járt együtt.

13. ábra

**A külföldi és a magyar népesség számának 2011 és 2017 közötti változása
a települések osztályokba sorolása szerint**

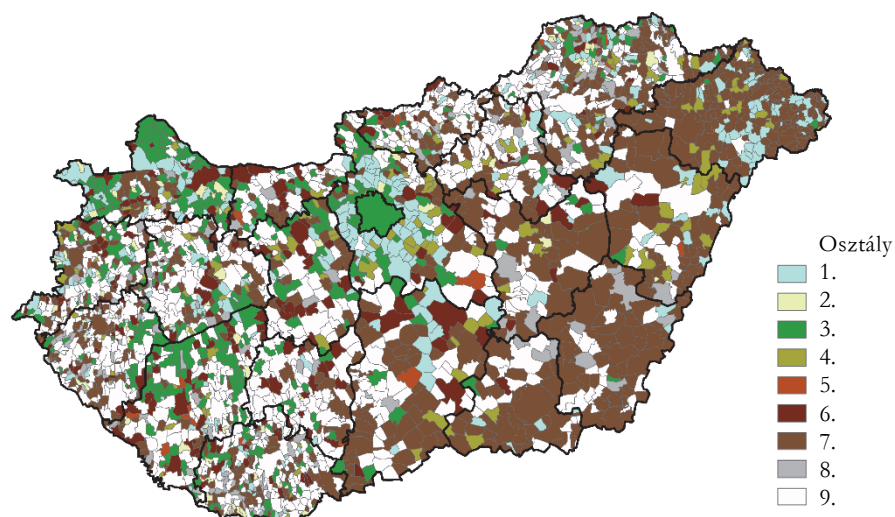
Changes in foreign and Hungarian population between 2011 and 2017
according to the classification of settlements

14. ábra

**A külföldi kötődésű és az őshonos népesség számának 2011 és 2017 közötti
változása a települések osztályokba sorolása szerint**

Changes in foreign-associated and autochthon population between 2011 and 2017
according to the classification of settlements

Magyarország településeinek 41%-ában változott hasonlóan a külföldi kötődésű (külföldi állampolgárok és külföldön született magyar állampolgárok) és az őshonos népesség száma: közel 10%-ban ugyanott növekedett és 30%-ban ugyanott (Észak-Alföld és Dunántúl) csökkent. Míg a külföldi állampolgárok elhagyták a Pest megyei településeket, addig a külföldön született magyar állampolgárok száma éppen ezeken a településeken növekedett. A 13. és a 14. térkép összevetésével az is kimutatható, hogy Budapesten jelentős a külföldi állampolgárok és a külföldön született magyar állampolgárok számának növekedése, miközben a magyar állampolgároké stagnál és az őshonos népességé csökken.

A csoportosításokból az tűnik ki, *hogy a külföldiek, a külföldi kötődésűek és a magyarok részben egymástól eltérő preferenciák alapján választanak lakóhelyet maguknak*. A lakóhely választásában általában a megélhetési, anyagi körülményeknek is fontos szerepük lehet. Az elhelyezkedéssel kapcsolatos különbségek okaira a Robin Hood-index alapján következtethetünk.

A Robin Hood-index olyan speciális Hoover-index, mely a jövedelmek (x_i) és a népesség (f_i) területi eloszlásainak egyenlőtlenségeihez egy skalárt rendel (Major–Nemes Nagy 1999). Az index elnevezése arra utal, hogy azt mutatja meg, a jövedelem hány százalékát kellene a területi egységek között átcsoportosítani (a gazdagabb területeken élőknek elvenni és a szegényebb területeken élőknek adni), hogy a jövedelem ugyanolyan eloszlású legyen, mint a népesség. A számítások alapadatait a külföldi állampolgárok, a külföldi kötődésű és a lakónépesség 2011. és 2017. évi területi eloszlásai, valamint a települési személyijövedelemadó-alap megoszlásai szolgáltatták.

A Robin Hood-index a 2017. évi jövedelem és a lakónépesség eloszlására 9,6%, a külföldiek állampolgárokká ennek négyszerese, a külföldi kötődésű népességre pedig több mint kétszerese volt. Az index a lakónépességre 2011 óta csökkent, míg a másik két népességcsoportra folyamatosan növekszik. A külföldön született magyar állampolgárok indexei a másik két csoport arányai között helyezkednek el, közelebb a lakónépességéhez. Azaz, a *külföldi állampolgárok nagyobb arányban koncentrálnak a „gazdagabb”, azaz nagyobb személyijövedelemadó-alappal rendelkező településeken*, mint a lakónépesség. A *külföldiek területi eloszlását egyre jelentősebben meghatározzák a gazdasági okok*, sokkal inkább, mint a lakónépességét. Az indexből arra következtethetünk, hogy míg a külföldiek országon belüli elhelyezkedése általában megélhetési, gazdasági okokra vezethető vissza (Illés–Lukács 2002), addig a külföldön született magyar állampolgárokra ez kisebb mértékben jellemző.

11. táblázat

A Robin Hood-index értékei az egyes népességcsoportokban

The values of the Robin Hood index in each population group

Megnevezés	Külföldi állampolgárok		Külföldi kötődésű népesség		Lakónépesség	
	2011	2017	2011	2017	2011	2017
Érték, %	31,0	40,1	20,6	23,8	10,8	9,6

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

Összefoglalás

Magyarország globális értelemben nem tekinthető tipikus befogadó országnak. Hazánk továbbra is elsősorban az európaiak számára jelent célpontot, inkább a kis távolságú nemzetközi vándorlások a jellemzők. Európán belül a szomszédos országok kiemelkedő aránya összefügg a határokon átívelő nyelvi, kulturális kapcsolatokkal. Azaz, az I. és II. világháborút lezáró békeszerződések következményei napjainkban is meghatározó jelentőségűek a Kárpát-medence vándorlási folyamataiban.

A külföldiek területi elhelyezkedésére általánosságban a nagyvárosok felülreprezentáltsága jellemző. A nemzetközi vándorlás elsődleges célterületei a nagyvárosi centrumtérsegek. Három területet emelhetünk ki vándorlási szempontból, ahol általánosan és tartósan nagyobb számban, arányban vannak jelen a vizsgált vándorlási csoportok Magyarországon: Közép-Magyarországot, a határ menti járásokat és a Balaton térségét. *Budapest és Pest megye mint gazdasági centrumterület* nagyobb távolságból vonzza a vándorokat, itt él a legtöbb nem európai külföldi. Az országos átlagnál magasabb a foglalkoztatottság, alacsonyabb az átlagéletkor és magasabb az iskolai végzettség. Itt elsősorban a gazdaságilag aktív, magasabban kvalifikált külföldi állampolgárok telepednek le. Magyarországon, ahol a nemzetközi vándorok legnagyobb része még mindig a szomszédos országokból érkezik, a külföldi kötődésű népesség területi megoszlásában meghatározó szerepe van a célterületek elhelyezkedésének is. Az új lakóhely választásában tehát a gazdasági centrumterületek mellett a *határ menti térségek* is fontos szerepet játszanak. Ezeken a településeken nem olyan sokszínű az állampolgárság szerinti összetétel, ugyanis leginkább a határ másik oldaláról érkezők telepednek le. A *Balaton* térségét főképpen a német, az osztrák, a holland és a svájci nyugdíjasok, idősebbek választják új lakóhelyül, a nyugdíjak jobb vásárlóerejének kihasználása, illetve a rekreációs lehetőségek és a természeti értékek miatt.

A kis távolságú vándorlások magas arányával is magyarázható, hogy nem figyelhető meg az a nagy befogadó országok esetén tapasztalt tendencia, mely szerint a legálisan érkező nemzetközi vándorok iskolai végzettség, gazdasági aktivitás tekintetében elmaradnak a befogadó ország állampolgárai mögött.

A külföldi állampolgárok területi koncentrációja sokkal magasabb, mint a szintén erős koncentrációt mutató külföldi kötődésű népességé. A legkevésbé koncentráltan a lakónépesség helyezkedik el. A magas koncentráció egyértelműen a népességszámoknak a települések jogállása szerinti jelentős egyenetlenségeivel magyarázható.

A koncentrációs vizsgálatok alapján kimutattuk, hogy a külföldi kötődésű népességet a magyartól részben eltérő térhasználat jellemzi, ugyanis más területeket részesítenek előnyben, illetve a települések közötti eloszlásaik is különböznek a hazai népességétől. A nemzetközi vándorok számára a közepes méretű települések általánosságban nem vonzó helyek a letelepedéshez. Inkább a nagyvárosokat vagy a kisebb településeket választják, természetesen más-más célból.

Míg az aktív korú külföldi állampolgárok területi eloszlását egyre nagyobb – és a magyar népességét is meghaladó – mértékben gazdasági okok (a nyugdíjasokét pedig a természeti környezet) határozzák meg, addig a külföldön született magyar állampolgárokat ez kisebb mértékben jellemzi, esetükben a határ menti térségek is többségbe kerülnek.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

IRODALOM

- ANDERSON, J.–O'DOWN, L. (1999): Borders, Border Regions and Territoriality: Contradictory Meaning, Changing Significance *Regional Studies* 33 (7): 593–604.
<https://doi.org/10.1080/00343409950078648>
- ANDORKA, R. (2006): *Bevezetés a szociológiába* Osiris Kiadó, Budapest.
- BÁLINT, L.–CSÁNYI, Z.–FARKAS, M.–HLUCHÁNY, H.–KINCSES, Á. (2017): International migration and official migration statistics in Hungary *Regional Statistics* 7 (2): 101–123. <https://doi.org/10.15196/RS070203>
- DÖVÉNYI, Z. (2011): A Magyarországot érintő nemzetközi vándorlás területi aspektusai. In: TARRÓSY, I.–GLIED, V.–KESERŰ, D.: *Új népvándorlás: Migráció a 21. században Afrika és Európa között* pp. 85–95., Publikon Kiadó, Pécs.
- EGEDY, T. (2017): A külföldre ingázás statisztikai, demográfiai és területi jellemzői Magyarországon *Területi Statisztika* 57 (4): 385–405.
<https://doi.org/10.15196/TS570403>
- FARKAS, M.–DÖVÉNYI, Z. (2018): Migration to Europe and its demographic background *Regional Statistics* 8 (1): 29–48. <https://doi.org/10.15196/RS080103>
- FRIEDMAN, T. L. (2006): *És mégis lapos a Föld: a XXI. század rövid története* HVG Könyvek, Budapest.
- HATTON, T. J.–WILLIAMSON, J. G. (2005): *Global Migration and the World Economy: Two Centuries of Policy and Performance* MIT Press, Cambridge.
- HUNYADI, L.–VITA, L. (2008): *Statisztika 1–2*. Aula Kiadó, Budapest.
- ILLÉS, S. (2013): *Időskori nemzetközi migráció* Tullius Kiadó, Budapest.
- ILLÉS, S.–LUKÁCS, É. (2002): A személyek szabad áramlásának statisztikai szempontú vizsgálata. In: ILLÉS, S.–LUKÁCS, É. (szerk.): *Migráció és statisztika* NKI Kutatási jelentések 71., pp. 13–51., KSH, Budapest.
- JUHÁSZ, A.–MOLNÁR, Cs.–ZGUT, E. (2017): *Menekültügy és migráció Magyarországon* Heinrich-Böll-Stiftung e.V., Prága 2017, Political Capital, Budapest.
- KARÁCSONYI, D.–KINCSES, Á. (2010): Ukrán állampolgárok Magyarországon: nemzeti összetartozás és gazdasági kényszer *Területi Statisztika* 50 (3): 334–349.
- KINCSES, Á.–BÁLINT, L. (2016a): Migration settlement networks in the Carpathian Basin, 2001–2011 *Regional Statistics* 6 (2): 95–113. <https://doi.org/10.15196/RS06205>
- KINCSES, Á.–BÁLINT, L. (2016b): Vándorlási települési hálózatok a Kárpát-medencében *Területi Statisztika* 56 (1): 89–108. <https://doi.org/10.15196/TS560106>

- KINCSES, Á. (2014a): Nemzetközi migrációs körkép Magyarországról a 2011-es népszámlálási adatok alapján *Területi Statisztika* 54 (6): 590–605.
- KINCSES, Á. (2014b): A Magyarországon élő külföldi állampolgárok területi koncentrációja, 2001–2011 *Területi Statisztika* 54 (6): 531–549.
- KINCSES, Á.–L. RÉDEI, M. (2012): Budapest térszerkezetéről *Településföldrajzi Tanulmányok* 1 (1): 76–100.
- KOCSIS, K.–MOLNÁR SANSUM, J.–KREININ, L.–MICHALKÓ, G.–BOTTLIK, Z.–SZABÓ, B.–BALIZS, D.–VARGA, G. (2016): Geographical characteristics of contemporary international migration in and into Europe *Hungarian Geographical Bulletin* 65 (4): 369–390. <https://doi.org/10.15201/hungeobull.65.4.6>
- KOCSIS, K.–BOTTLIK, Zs.–TÁTRAI, P. (2006): *Etnikai térformák a Kárpát-medence határainkon túli régiókban (1989–2002)* MTA FKI, Budapest.
- KOFMAN, E.–YOUNGS, G. (2003): *Globalization: Theory and Practice*. Continuum, New York–London.
- KSH (2011): *Öregedő falvak Nyugat-Dunántúlon* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- KSH (2013): *Magyarország járásai* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- KRUGMAN, P. (1998): What's new about the new economic geography? *Oxford Review of Economic Policy* 14 (2): 7–17. <https://doi.org/10.1093/oxrep/14.2.7>
- KRUGMAN, P.–VENABLES, A. J. (1996): Integration, Spetialization, and Adjustment *European Economic Review* 40 (3–5): 959–968. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(95\)00104-2](https://doi.org/10.1016/0014-2921(95)00104-2)
- KURTÁN, L. (2005): A globalizált világról. In: PERCZEL, GY.–SZABÓ, SZ. (szerk.): *Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanulmányok* 1. pp. 177–188., Trefort Kiadó, Budapest.
- LORENZ, M. O. (1905): Methods of measuring the concentration of wealth *Publications of the American Statistical Association* 9 (70): 209–219. <https://doi.org/10.2307/2276207>
- MAJOR, K.–NEMES NAGY, J. (1999): Területi jövedelemegyenlőtlenségek a kilencvenes években *Statisztikai Szemle* 77 (6): 397–421.
- MELEGH, A. (2015): Magyarország a nemzetközi migráció rendszerében *Eszmélet* Online cikkek: 2015. június 16. <http://eszmélet.hu/melegh-attilamagyarorszag-a-nemzetkozi-migracio-rendszereben/> (letöltve: 2019. május)
- NEMES NAGY, J. (1998): *Tér a társadalomkutatásban „Ember-Település-Régió”* Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest.
- NIJKAMP, P. (1998): *Moving Frontiers: a Local-global Perspective* Research Memorandum no. 22. Vrije Universiteit of Amsterdam, Faculty of Business Administration and Econometrics, Amsterdam.
- OECD (2018): *International Migration Outlook 2018* OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/migr_outlook-2018-en
- PETŐ, A. (2008): *A nők vándorlása Keletről Nyugatra. Társadalmi nem, mobilitás és azonosulás a jelenkori Európában* Balassi Kiadó, Budapest.
- RÉDEI, M. (2001): *Demográfia* Eötvös Kiadó, Budapest.
- RÉDEI, M. (2007): *Mozgásban a világ, a nemzetközi vándorlás földrajza* Eötvös Kiadó, Budapest.
- SAMERS, M. (2002): Immigration and the Goba City Hypothesis: Towards an Alternative Research Agenda *International Journal of Urban and Regional Research* 26 (2): 389–402. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.00386>

- SISKÁNÉ SZILASI, B.–HALÁSZ, L.–GÁL-SZABÓ, L. (2017): A magyar fiatalok erősödő kivándorlási szándékának kiváltó okai és jellemzői *Tér és Társadalom* 31 (4): 131–147. <https://doi.org/10.17649/TET.31.4.2885>
- TÓTH, G.–KINCSES, Á.–NAGY, Z. (2014): The changing economic spatial structure of Europe *Norwegian Journal of Geography* 68 (5): 301–309. <https://doi.org/10.1080/00291951.2014.963665>
- TÓTH, P. P. (1997): *Haza csak egy van? Menekülők, bevándorlók, új állampolgárok Magyarországon* Püski Kiadó, Budapest.
- TÓTH, P. P. (2005): A szomszédos országokból bevándorlók lakóhelyi és kulturális jellemzői *Korfa* 2005/2–3: 3–7. KSH, NKI, Budapest.
- TÓTH, P. P. (2018): *A Kárpát-medencei magyar népességfejlődés* GlobeEdit, Budapest.
- VAN GEENHUIZEN, M.–RATTI, R (2001): *Gaining Advantage from Open Borders. An active Space for Regional Development* Ashgate, Aldershot.
- VENABLES, A. J. (1998): The assessment: trade and location *Oxford Review of Economic Policy* 14 (2): 1–6.